

Κείμενο 1

**Ψηφιακός ανθρωπισμός
Εικονιστικό υποκείμενο και τεχνητή νοημοσύνη**

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ομώνυμο βιβλίο του Θεοφάνη Τάση, εκδόσεις Αρμός, 2019.

[...] Η διερεύνηση των εναλλακτικών δράσεων έχει ως συνέπεια να σπανίζει ο χρόνος για την καλλιέργεια και την φροντίδα αυθεντικών διαπροσωπικών σχέσεων ούτως ώστε να προκρίνονται οι ψηφιακές σχέσεις ως ευκολότερες στην διαχείρισή τους.

Αλλά η αρχιτεκτονική των κοινωνικών μέσων δικτύωσης καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο τις σκεπτόμαστε όσο και τα συναισθήματα που νιώθουμε σ' αυτές. Αυτά αποζητώντας την ορατότητα της ψηφιακής εικόνας εαυτού επενδύουν στην «διασύνδεση» και την «κοινοποίηση» με συνέπεια την ομογενοποίησή τους. Αισθανόμαστε λιγότερο υπεύθυνοι ν' απαντήσουμε σ' ένα ομαδικό μήνυμα ή σε μια μαζική πρόσκληση και δείχνουμε μικρότερη εμπιστοσύνη στα σχόλια των διαδικτυακών φίλων έτσι ώστε να τους είμαστε λιγότερο αφοσιωμένοι. Οι ψηφιακές σχέσεις προσφέρουν ευελιξία και μικρότερη δέσμευση ελαχιστοποιώντας τις προσδοκώμενες από τους άλλους υποχρεώσεις προς αυτούς για την συντήρησή τους, σε βάρος όμως της εγγύτητας. Τέλος, η αποθήκευση, επεξεργασία και, κυρίως, η πώληση σε τρίτους των δεδομένων που κοινοποιούνται στα κοινωνικά μέσα δικτύωσης δείχνουν πόσο αφελής και απατηλή είναι η πεποίθηση ότι μπορεί κανείς απλώς να τα χρησιμοποιεί προς όφελός του δίχως να διακινδυνεύει την αυτονομία του. Η εμπορευματοποίηση των προσωπικών δεδομένων αλλοιώνει τόσο τις κοινωνικές σχέσεις όσο επίσης την σχέση με τον εαυτό, διότι τα προσωπικά δεδομένα δεν ανήκουν στον εαυτό όπως ένα αντικείμενο, αλλά όπως μάς ανήκει ένα μέλος του σώματος. Έτσι, η απώλεια του ελέγχου επί των προσωπικών δεδομένων, δηλαδή, το να μην γνωρίζουμε ποιος τα διαθέτει και για ποιον σκοπό τα επεξεργάζεται συνιστά έναν σημαντικό κίνδυνο για την αυτονομία μας.

Υπό το φως των προηγούμενων ίσως έγινε κάπως σαφέστερο ότι η ψηφιακή τεχνική στην εικονιστική κοινωνία δεν είναι απλώς εργαλείο, αλλά περιβάλλον νοηματοδότησης του βίου μέσω της διεκδίκησης της αναγνώρισης όχι του εαυτού, αλλά της ψηφιακής εικόνας του. Η εικόνα εαυτού στο διαδίκτυο αποκαλύπτει και συγχρόνως αποκρύπτει τον εαυτό από τον ίδιο και τους άλλους. Συχνά αντικαθιστά τον εαυτό μετατρεπόμενη σε

είδωλο, δηλαδή, αυτονομείται από το εικονιστικό υποκείμενο το οποίο ως ειδωλολάτρης την επιμελείται εις βάρος του ενσώματου εαυτού. Κατά την λατρεία της καθίσταται επιμελητής στην έκθεση του βίου του. Επιλέγει ρούχα, μουσική, ταξίδια, αθλήματα, γαστρονομία και διατροφή δραματοποιώντας τον βίο ως μια διαρκή παράσταση για ένα ψηφιακό κοινό, δηλαδή, τους διαδικτυακούς φίλους και ακολούθους, προκειμένου να διεκδικήσει την ορατότητα της εικόνας εαυτού. Ορατότητα εδώ σημαίνει εξασφάλιση της προσοχής.

Κείμενο 2

Απόσπασμα από τη συνέντευξη του Αουγκούστο Μπόαλ στην Ελευθερία Σαπουντζή, στις 24/11/2008. Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Το Βήμα. Ο Αουγκούστο Μπόαλ ασχολείται με το θέατρο, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, έχει δημιουργήσει το Θέατρο του Καταπιεσμένου.

Είναι περίεργο να συνομιλείς με κάποιον που έχει δηλώσει ότι προτιμά τις εικόνες από τις λέξεις.

«Αυτό δεν ισχύει απόλυτα. Τις αγαπώ τις λέξεις, μιλάω ακατάπαυστα, έχω γράψει γύρω στα 25 βιβλία ως τώρα, είμαι υπέρ των λέξεων. Καταλαβαίνω όμως ότι πολλές φορές κρύβουν περισσότερα πράγματα από ό,τι αποκαλύπτουν. Σου μιλάω για πράγματα και ξέρω για τι πράγμα μιλάω αλλά δεν ξέρω πώς ακούει τις λέξεις μου ο αποδέκτης, τις ακούει διαφορετικά. Αν πω σε σένα μια λέξη, ας πούμε οικογένεια, για σας που έχετε μεγαλώσει στην Ελλάδα η λέξη οικογένεια σημαίνει οικογένειες που εσείς γνωρίζετε αλλά, όταν εγώ λέω οικογένεια, μιλάω για οικογένειες που εγώ γνωρίζω. Το ίδιο και για κάποιον από τη Γουινέα Μπισάο. Οι λέξεις δηλώνουν κάτι κοινό για όλους, αλλά υποδηλώνουν και κάτι ατομικό».

Υπάρχει τρόπος να καταλάβουν όλοι το ίδιο;

«Μπορείς να χρησιμοποιήσεις εικόνες. Αν ρωτήσω ένα επτάχρονο αγόρι ή κορίτσι τι είναι οικογένεια, δεν μπορεί να μου απαντήσει. Αλλά αν του πω “κάνε μου μια εικόνα πώς είναι η οικογένειά σου”, θα βάλει τη μητέρα, τον πατέρα, τα αδέλφια του και εγώ θα διαβάσω την εικόνα. Και έτσι βλέπεις τοποθετώντας τους ανθρώπους στον χώρο τι καταλαβαίνει το παιδί λέγοντας οικογένεια. Αυτή είναι μία από τις απλούστερες τεχνικές του Image Theatre, που είναι μέρος του Θεάτρου των Καταπιεσμένων - να πεις “σκέψου μια εικόνα” και να διαλέξεις κάποια πρόσωπα από αυτά που είναι εκεί, για να φτιάξεις μαζί τους ένα μοντέλο, χρησιμοποιείς τα αντικείμενα, τραπέζι, καρέκλες, φτιάχνεις μια εικόνα και μετά κάποιος άλλος φτιάχνει τη δική του εικόνα. Καθώς λοιπόν ταξιδεύω σε πολλές χώρες, έχω μια

συλλογή από πάνω από 20 τύπους οικογενειών, εικόνων οικογενειών και είναι εντελώς διαφορετικές και σημαίνουν το ίδιο πράγμα».

Αποκλείεται να αποκρύπτουν και οι εικόνες;

«Και οι εικόνες μπορεί να αποκρύπτουν, αλλά, αν συνδυάσεις εικόνες και λόγια, τότε έχεις μια βαθύτερη κατανόηση του τι αισθάνονται οι άνθρωποι και του τι θέλουν να πουν. Πρέπει να είσαι παρών και να παρατηρείς με προσοχή. Γενικώς η παρατήρηση είναι κάτι καθοριστικό για τον άνθρωπο, είναι αυτό που τον διαχωρίζει από τα ζώα».

Τι εννοείτε;

«Το ανθρώπινο ζώο είναι το μοναδικό ζώο που είναι ικανό να δρα και να παρατηρεί τον εαυτό του, ενώ δρα. Είναι spect- actor¹. Γι' αυτό είναι και το μόνο ζώο που μπορεί να είναι θέατρο».

Κείμενο 3

ΓΙΟΚΟ ΟΓΚΑΟΥΑ (1962 -)

Η αστυνομία της μνήμης

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από το ομώνυμο μυθιστόρημα της Γιόκο Ογκάουα, σε μετάφραση Χίλντας Παπαδημητρίου, εκδ. Πατάκη, 2018. Σ' ένα νησί χωρίς όνομα, διάφορα πράγματα χάνονται το ένα μετά το άλλο· αποφασίζεται να εξαφανιστούν από τη ζωή των ανθρώπων και όλοι οφείλουν να τα ξεχάσουν για πάντα. Όσοι δεν συμμορφώνονται κινδυνεύουν να συλληφθούν από την αστυνομία της μνήμης.

Η εξαφάνιση των πουλιών, όπως έγινε και με τόσα άλλα πράγματα, συνέβη ξαφνικά ένα πρωί. Όταν άνοιξα τα μάτια μου, αισθάνθηκα κάτι περίεργο, σχεδόν βίαια τραχύ στην ποιότητα του αέρα. Το σημάδι μιας εξαφάνισης. Τυλιγμένη ακόμα στην κουβέρτα μου, κοίταξα προσεκτικά τριγύρω στο δωμάτιο. Τα καλλυντικά στην τουαλέτα μου, τους συνδετήρες και τις σημειώσεις που ήταν σκόρπια στο γραφείο μου, τη δαντέλα στις κουρτίνες, το ράφι με τους δίσκους – θα μπορούσε να είναι οτιδήποτε. Χρειαζόταν υπομονή και συγκέντρωση, για να καταλάβεις τι είχε χαθεί. Σηκώθηκα, φόρεσα ένα πουλόβερ και βγήκα στον κήπο. Οι γείτονες ήταν όλοι έξω και αυτοί και κοιτούσαν γύρω τους με αγωνία. Το σκυλί στη διπλανή αυλή γρύλιζε σιγανά.

Τότε εντόπισα ένα μικρό καφετί πλάσμα να πετάει ψηλά στον ουρανό. Ήταν στρουμπουλό και είχε στο στήθος του κάτι που έμοιαζε με θύσανο από λευκά φτερά. Είχα μόλις αρχίσει να αναρωτιέμαι μήπως ήταν ένα από τα πλάσματα που είχα δει με τον πατέρα μου, όταν συνειδητοποίησα ότι όλα όσα ήξερα γι' αυτά είχαν εξαφανιστεί από

¹ Δρών- θεατής.

μέσα μου: οι αναμνήσεις μου, τα συναισθήματά μου, το ίδιο το νόημα της λέξης «πουλί» - τα πάντα.

«Τα πουλιά» μουρμούρισε ο πρώην πιλοποιός από απέναντι. «Στα τσακίδια να πάνε. Αμφιβάλλω αν θα λείψουν σε κανέναν». Τύλιξε καλύτερα το κασκόλ γύρω από τον λαιμό του και φταρνίστηκε σιγανά. Μετά με πήρε το μάτι του. Ίσως επειδή θυμήθηκε ότι ο πατέρας μου είχε υπάρξει ορνιθολόγος. Μου χαμογέλασε κάπως αμήχανα και έφυγε για τη δουλειά του. Όταν οι άλλοι έξω συνειδητοποίησαν τι είχε εξαφανιστεί, φάνηκαν κι αυτοί ανακουφισμένοι. Επέστρεψαν στις πρωινές τους υποχρεώσεις, αφήνοντάς με μόνη να κοιτάζω τον ουρανό.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

α) Να αξιολογήσεις τη συνάφεια του τίτλου του Κειμένου 1 με το θέμα του (μονάδες 3) και την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά του (μονάδες 4).

β) Ποια θέση παίρνει ο συγγραφέας απέναντι στο θέμα του Κειμένου 1 (μονάδες 8);

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Προς το τέλος της 2^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1 ο συγγραφέας χρησιμοποιεί μια αναλογία. Να εντοπίσεις τα μέλη της (μονάδες 4) και να εξηγήσεις με συντομία τι θέλει να πετύχει με αυτήν (μονάδες 6).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Ποιο περιεχόμενο έχει η έννοια της «εικόνας» για τον άνθρωπο στα Κείμενα 1 και 2; (μονάδες 4) Ποια είναι η οπτική από την οποία ο συγγραφέας και ο συνεντευξιαζόμενος προσεγγίζουν αυτή την έννοια; (μονάδες 6)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Ποια στάση και ποια συναισθήματα φαίνεται να έχει η ηρωίδα του Κειμένου 3 απέναντι στις εξαφανίσεις των πουλιών και πώς αυτή αναδεικνύεται στο Κείμενο 3; Ποια θα ήταν η δική σου στάση απέναντι στην εξαφάνιση των πουλιών (150-200 λέξεις);

Μονάδες 15